

LAKIVALIOKUNNAN LAUSUNTO 20/2000 vp

Valtioneuvoston kirjelmä ehdotuksesta neuvoston asetukseksi (yhteisöpatentti)

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunnan puhemies on 7 päivänä marraskuuta 2000 lähettänyt valtioneuvoston kirjelmän ehdotuksesta neuvoston asetukseksi (yhteisöpatentti) (U 54/2000 vp) käsiteltäväksi suureen valiokuntaan ja samalla määrännyt, että lakivaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa suurelle valiokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitusneuvos Tuomas Aho ja vanhempi hallitussihteeri Sami Sunila, kauppa- ja teollisuusministeriö
- lainsäädäntöneuvos Jaana Jääskeläinen ja lainsäädäntöneuvos Asko Välimaa, oikeusministeriö

- pääjohtaja Martti Enäjärvi, linjanjohtaja Pekka Launis ja apulaistoimistopäällikkö Laila Jungfelt, Patentti- ja rekisterihallitus
- asianajaja Eva Nordman, Suomen Asianajajaliitto
- lainopillinen asiamies Ella Mikkola, Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto
- patenttiasiamies Pia Hjelt, Suomen Patenttiasiamiesyhdistys ry.

Viitetieto

Lakivaliokunnalla on ollut käytettävissään perustuslakivaliokunnan (PeVL 46/2000 vp) ja talousvaliokunnan (TaVL 16/2000 vp) asiasta suurelle valiokunnalle antamat lausunnot.

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ

Ehdotus neuvoston asetukseksi

Asetusehdotuksella on tarkoitus luoda uusi, riittävä ja kestävä järjestelmä keksintöjen suojaamiseksi. Yhteisöpatentti olisi siten vaihtoehto kansalliselle patentille tai Euroopan patenttiviraston myöntämälle eurooppapatentille. Patentinhakija päättäisi, mikä on hänen kannaltaan tarkoituksenmukaisin vaihtoehto. Yhteisöpatentti eroaisi eurooppapatentista erityisesti siinä, että yhteisöpatentti kattaisi aina koko yhteisön alueen, kun

taas eurooppapatentti voidaan saattaa voimaan halutuissa jäsenmaissa ja lisäksi Sveitsissä, Kyproksella, Monacossa ja Liechtensteinissa sekä marraskuun 2000 alusta myös Turkissa. Kansallinen patentti on voimassa ainoastaan patentin myöntäneen valtion alueella.

Ehdotuksen mukaan samalle henkilölle kuluu keksintöä ei voisi suojata samanaikaisesti yhteisöpatentilla ja toisaalta joko eurooppapatentilla tai kansallisella patentilla. Ehdotuksen

mukaan samaa keksintöä koskeva kansallinen patentti raukeaisi, jos samalle oikeudenhaltijalle myönnetään keksintöön yhteisöpatentti. Koska eurooppapatentti on lopputulokseltaan kansallinen patentti, asetuksen säännös merkitsisi samalla sitä, että myös eurooppapatentti raukeaisi, kun samalle oikeudenhaltijalle myönnetään samaan keksintöön yhteisöpatentti.

Euroopan patenttiviraston ja yhteisöpatentin välisen yhteyden vuoksi Euroopan yhteisö liittyisi jäseneksi Euroopan patenttisopimukseen. Patenttisopimukseen tehtävät muutokset muodostuisivat siinä tapauksessa yhteisöä velvoittaviksi. Yhteisö joutuisi vastaisuudessa huolehtimaan siitä, että nämä muutokset eivät vaarantaisi yhteisön etuja.

Asetusehdotukseen sisältyy myös säännöksiä patenttiasioden keskitetystä oikeuskäsittelystä perustettavassa uudessa immateriaalioikeustuo-

mioistuimessa sekä yhteisöpatenttihakemusta laadittaessa ja käsiteltäessä käytettävistä kielistä.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto kannattaa koko yhteisön alueen laajuisen ja oikeusvaikutuksiltaan yhtenäisen yhteisöpatenttijärjestelmän luomista.

Valtioneuvosto katsoo, ettei asetusehdotus kuitenkaan sellaisenaan täytä järjestelmään kohdistuvia odotuksia. Asetusehdotuksen jatkovalmistelussa tulee kiinnittää huomiota erityisesti tuomioistuinjärjestelmän oikeusturva- ja kustannusnäkökohtiin sekä kielä koskevan järjestelyn vaikutuksiin. Lisäksi on kiinnitettävä huomiota kansallisten patenttiviranomaisten toimintamahdollisuuksiin ja toiminnan taloudellisiin edellytyksiin.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Valtioneuvoston tarkistettu kanta

Valtioneuvoston edustaja on valiokunnassa ilmoittanut, että valtioneuvosto on jossain määrin tarkentanut muistiosta ilmenevää kantaansa.

Valtioneuvosto suhtautuu varauksellisesti ehdotettuun kielisääntelyyn. Ainakin patenttiinformaation tulisi keskeisiltä osin, laajennetun tiivistelmän ja patenttivaatimusten osalta, olla saatavissa omalla kielellä. Tämä olisi paitsi perusoikeuksien, myös teknologiapoliittisen informaation kannalta tärkeää.

Valtioneuvosto pitää täysin keskitettyä tuomioistuinjärjestelmää ongelmallisena sekä oikeusturvan että kansallisen asiantuntemuksen osalta. Riskinä on myös hallinnollinen kankeus. Kun pyrkimys yhtenäiseen soveltamiskäytäntöön on ymmärrettävä, keskitetty valitusaste tuntuu mielekkäältä.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä kansallisten viranomaisten toimintamahdollisuuksien säilyttämistä osana verkostomaisesti toimivaa innovaatiojärjestelmää. Myös patenttien vuosimaksui-

hin perustuva kansallinen rahoitusjärjestelmä on edelleen tarpeen.

Tuomioistuinjärjestelmä

Yhteisöpatenttiasetusehdotuksessa ehdotetaan, että yhteisöön perustettaisiin uusi keskitetty patenttituomioistuin käsittelemään yksityisten väliset riidat, jotka koskevat patentin pätevyyttä ja loukkausta tai keksinnön käyttämistä patentin hakemisen ja sen myöntämisen välisenä aikana. Uudessa immateriaalituomioistuimessa olisi sekä ensimmäisen asteen jaostoja että muutoksenhakujaostoja. Tuomioistuin voisi määrätä seuraamuksia ja vahingonkorvauksia. Sen tuomiot olisivat täytäntöönpanokelpoisia.

Yhdenmukaisen oikeuskäytännön tarve yhteisöpatenttiasioissa on kiistatta erittäin suuri. Yhteisöpatenttia koskevien riitojen ratkaiseminen kansallisten tuomioistuinten asemasta yhteisön tasolla merkitsisi kuitenkin Euroopan yhteisöjen tuomioistuinjärjestelmään huomattavaa rakenteellista muutosta. Tällä hetkellä yhteisöjen tuomioistuimella tai ensimmäisen asteen tuomioistuimella ei ole lainkaan toimivaltaa rat-

kaista yksityisten välisiä riitoja. Ennakkoratkaisumenettelyssä käsiteltävät tulkintakysymykset saattavat liittyä yksityisten väliseen riitaan, mutta riidan ratkaiseminen kuuluu kuitenkin kansallisen tuomioistuimen toimivaltaan.

Yhteisöpatenttia koskevan tuomioistuinjärjestelmän perustaminen edellyttää EY:n perustamissopimuksen muuttamista. Tähän on varauduttu Nizzassa pidetyssä, juuri päättyneessä hallitusten välisessä konferenssissa. Konferenssissa on hyväksytty perustamissopimuksen muutos, joka tekee mahdolliseksi yhteisöpatenttiasioiden tuomioistuinjärjestelyn yhteisön tasolla.

EU:n perustamissopimukseen lisätään uusi 229 a artikla, jonka nojalla päätökset patenttiriitojen käsittelystä voidaan myöhemmin tehdä neuvoston päätöksellä. Uuden artiklan mukaan neuvosto voi yksimielisellä päätöksellä komission ehdotuksesta parlamenttia kuultuaan antaa säädöksiä, joilla se antaa haluamassaan laajuudessa yhteisöjen tuomioistuimelle toimivallan ratkaista riitoja, jotka liittyvät sellaisten perustamissopimuksen nojalla annettujen asetusten soveltamiseen, joilla luodaan teollisoikeudellinen suoja. Artiklassa todetaan lisäksi, että sillä ei rajoiteta perustamissopimuksen muiden artiklojen soveltamista ja että neuvosto suosittaa jäsenvaltioille, että ne hyväksyvät kyseiset säännökset valtiosääntöjensä asettamien vaatimusten mukaisesti. Yhteisötuomioistuimen perustaminen edellyttää neuvoston yksimielisen päätöksen lisäksi ratifiointia kaikissa jäsenvaltioissa.

Lakivaliokunta toteaa, että perustamissopimuksen uusi artikla jättää avoimeksi yhteisön tuomioistuinten toimivallan laajuuden sekä patenttiriitoihin sovellettavan menettelyn. Lähtökohtana on kuitenkin, että patenttiriitojen käsittely annetaan yhteisön nykyisille tuomioistuimille. Hallitusten välisessä konferenssissa on käsitelty myös ehdotuksia erityisten oikeudellisten jaostojen perustamiseksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen tiettyjä aloja varten. Immateriaalioikeudelliset asiat on mainittu yhtenä asiaryhmänä, joita varten voitaisiin tulevaisuudessa perustaa oikeudellinen erityisjaosto. Patenttiriidat voitaisiin ehkä antaa saman

jaoston käsiteltäväksi kuin muutkin immateriaalioikeudelliset asiat.

Komissio ehdottaa yhteisöpatenttia koskevien riitojen käsittelemistä keskitetysti yhteisön tason tuomioistuimessa. Sen lisäksi, että yhteisön tuomiovalta ulottuisi ensi kerran myös yksityisten välisiin riitoihin, kyseessä olisi ensimmäinen erityistuomioistuin yhteisön tuomioistuinjärjestelmässä.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan ehdotusta yhteisöpatenttiasetuksiksi käsiteltäessä esille on noussut muitakin vaihtoehtoja tuomioistuinjärjestelmäksi kuin komission esittämä keskitetty järjestelmä. Yhtenä vaihtoehtona on esitetty, että kanteita käsiteltäisiin ensimmäisenä asteena kansallisissa tuomioistuimissa, joiden päätöksistä olisi valitusmahdollisuus yhteisöjen tuomioistuimeen. Tämäkin vaihtoehto on periaatteellisesti merkittävä uudistus yhteisön nykyiseen tuomioistuinjärjestelmään. Yhteisön tuomiovalta ulottuisi tässäkin mallissa ensi kertaa myös yksityisten välisiin riitoihin, tosin vasta muutoksenhakuasteessa. Lisäksi malli muuttaisi — joskin rajoitetusti — kansallisten tuomioistuinten ja yhteisön tuomioistuinjärjestelmän keskinäistä suhdetta. Nykyisin yhteisöjen tuomioistuinten ja kansallisten tuomioistuinten välinen suhde perustuu erillisiin toimivaltuuksiin ja yhteistyöhön. Muutoksenhakumahdollisuus kansallisesta tuomioistuimesta yhteisön tuomioistuimeen loisi hierarkkisen suhteen kansallisten tuomioistuinten ja yhteisön tuomioistuimen välille.

Lakivaliokunta ei pidä perusteltuna kokonaan keskitetyn kansainvälisen tuomioistuinjärjestelmän luomista patenttiasioihin. Sen seurauksena kansallinen osaaminen patenttiasioissa häviäisi vähitellen. Asioiden hoito tulisi hankalaksi, kalliiksi ja hitaaksi sekä keskittyisi muutamien harvojen asiamiesten käsiin. Se merkitsisi oikeuskulttuurin rajua muutosta ja liian suurta yhtäkkistä mullistusta nykyiseen tuomioistuinjärjestelmään.

Kun yhteisöpatenttia koskevan asetusehdotuksen taustalla olevat tavoitteet — kustannustehokkuus, yhtenäisyys ja alueellinen laajuus — ovat perusteltuja, on valiokunnan mielestä syytä

selvittää tarkemmin mahdollisuuksia järjestää patenttiasioden oikeudenkäynti nykyisestä poikkeavasti siten, että ensimmäisessä oikeusasteessa yhteisöpatenttia koskevat patenttiriidat ratkaistaan kansallisessa patenttitoimistoissa ja muutoksenhaku ohjataan Euroopan yhteisön tuomioistuinjärjestelmään liitettävään patenttitoimistoon, jaostoon tai vastaavaan.

Jotta eri jäsenmaat voisivat paremmin luottaa toistensa kansallisiin patenttitoimistoihin, on sovittava niistä menettelyllisistä minimistandardeista, joita joka maassa näissä asioissa on noudatettava. Suomessa patenttiasiat on keskitetty Helsingin käräjäoikeuteen, joten meillä olisi hyvä pohja, miltä edetä.

Tämä malli olisi myös johdonmukainen oikeus- ja sisäasioiden menettelysäännösten kanssa: Tampereen Eurooppa-neuvostossa päätettiin ottaa tuomioiden vastavuoroinen tunnustaminen oikeudellisen yhteistyön kulmakiveksi. Tarkoituksena on luottaa muiden jäsenvaltioiden tuomioistuihin. Suomi on kannattanut menettelyllisten minimistandardien luomista vastavuoroisen tunnustamisen helpottamiseksi.

Kansallinen menettely on asianosaisille kansainvälistä halvempi ja vastaajalle kohtuullisempi järjestelmä, jossa access to justice -periaate toteutuu paremmin, koska todisteet ja muu oikeudenkäyntiaineisto sekä myös asianosaiset ovat jäsenvaltioissa. Tällöin alan osaaminen säilyisi myös kansallisesti. Kansallinen järjestelmä olisi todennäköisesti myös nopeampi kuin keskitetty kansainvälinen menettely.

Lainvoimainen ensimmäisen asteen kansallisen patenttitoimiston päätös voitaisiin tehdä suoraan tunnustettavaksi ja täytäntöönpanokelpoiseksi koko unionin alueella. Tällöin ei tarvittaisi mitään eksekvatuuri- tms. menettelyä ja tuomio ulottuisi koko yhteisön alueelle. Minimistandardeista sopiminen loisi välttämättömät edellytykset tälle.

Kieliä koskevat järjestelyt

Asetusehdotuksen mukaan yhteisöpatenttihakemus voitaisiin tehdä Euroopan patenttiviraston työkielillä englanniksi, ranskaksi tai saksaksi. Yhteisöpatentti myönnettäisiin ja julkaistaisiin

tällä kielellä, minkä lisäksi ainoastaan patenttivaatimukset tulisi käännettä kahdelle muulle viraston työkielille.

Talousvaliokunta on lausunnossaan (TaVL 16/2000 vp) ilmoittanut pitävänsä Suomen kannalta parhaimpana vaihtoehtona sitä, että Euroopan patenttiviraston työkielenä olisi vain englanti ja että yhteisöpatentti tulisi voimaan ilman patenttivaatimusten kääntämistä muille yhteisön virallisille kielille. Toiseksi parhaimpana vaihtoehtona talousvaliokunta pitää sitä, että patenttivaatimukset tulisi käännettä kaikille EU:n virallisille kielille.

Perustuslakivaliokunta puolestaan (PeVL 46/2000 vp) on pitänyt perustuslain 17 §:n 2 momentissa turvattujen kielellisten oikeuksien kannalta tärkeänä, että yhteisöpatenttia koskevan hakemuksen voi panna vireille suomen tai ruotsin kielellä. Perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota myös Euroopan yhteisön perustamis-sopimuksen 21 artiklan 3 kappaleen määräykseen, jonka mukaan jokainen unionin kansalainen voi kirjoittaa unionin toimielimelle jollakin 314 artiklassa mainitulla kielellä, esimerkiksi suomen tai ruotsin kielellä, ja saada vastauksen samalla kielellä. Lisäksi perustuslakivaliokunta on viitannut Euroopan unionin perusoikeuskirjan 41 artiklan 4 kappaleeseen, jonka mukaan jokainen voi ottaa yhteyttä unionin toimielimiin jollakin perussopimusten kielistä ja saada vastauksen samalla kielellä.

Lakivaliokunta puolestaan toteaa, että vaikka nyt on tarkasteltavana erityisala, jolla kieltämättä englannin kielen asema on varsin vahva, ei voida sivuuttaa niitä laajempia seurausvaikutuksia, joita kieliregiimin rajoittamisella tässä yksittäistapauksessa saattaa olla. Kielikysymys on olennaisella tavalla liitoksissa myös siihen, miten yhteisöpatenttiin liittyvä tuomioistuinrakenne muotoutuu. Jos patentin loukkaamista koskevia kanteita ei ratkaista kansallisissa tuomioistuimissa, vaan yhteisön tasolla, on varmistettava se, että asianosaisten oikeusturvasta huolehditaan myös kielikysymyksen osalta, jotta oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimukset täyttyvät.

Lausunto

Lausuntonaan lakivaliokunta kunnioittavasti ilmoittaa,

ilmenevään valtioneuvoston tarkistettuun kantaan.

että valiokunta yhtyy asiassa valiokunnalle ilmoitettuun edeltä perusteluista

Helsingissä 12 päivänä joulukuuta 2000

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Henrik Lax /r	Kari Myllyniemi /kesk
vpj.	Matti Vähänäkki /sd	Kirsi Ojansuu /vihr
jäs.	Sulo Aittoniemi /alk	Veijo Puhjo /vas
	Leena-Kaisa Harkimo /kok	Susanna Rahkonen /sd
	Jyri Häkämies /kok	Tero Rönni /sd
	Erkki Kanerva /sd	Mauri Salo /kesk
	Toimi Kankaanniemi /skl	Marja Tiura /kok
	Annika Lapintie /vas	Lasse Virén /kok.
	Paula Lehtomäki /kesk	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Kaisa Vuorisalo.